

צרות וירמי ש"א

בשנת שצ"ו

העתקתי מתוך כתב יד

אני

יהודה המכונה ליב לאונשטיין.

יחי יחי

הערת המו"ל.

הצרות והמצוקות הרבות שנתהוו לרגלי "מלחמת שלשים שנה" השינו ביחוד את העיר ווירמיישא. — בשנת שצ"ו (1636) חנו בעיר הזאת שתי מהלקות היל צבאות הקיסר, ועל תושבי העיר היה לכלכלם די צרכם. עת צרה היתה אז לעדת ישראל דק"ק ווירמיישא, כי היהודים הוכרחו לשאת בעול המסים אשר הושמו על העיר הרבה יתר מכפי אשר עלה על חלקם. רבים מנכבדי היהודים נתפשו בפקודת בית מועצות העיר במאסר וחופשה נתנה להם רק אחרי אשר נפדו בכסף רב. — ע"י מכתב הקיסר אשר הגיע ליהודים ביום 16 מאי 1636 היתה להם מעט הרוחה. (המכתב הזה נרפס בספר השנתי "געשיכטע דער יודען אונד דעם יודענטהומס", לייפציג 1860 צד 284; 1861 צד 377. עי' עוד: בעקקער, בייטראגע צור געשיכטע דער פרייא-אונד רייכסשטאדט ווארמש, ווארמש 1880 צד 182 והלאה).

העלים האחרים אשר הנני נותן בזה לפני הקוראים המה העתקה נאמנה מגוף הכ"י הנמצא בבית העדה ליהודים דק"ק ווירמיישא, כאשר רשם אותם על הספר עד ראיה בעת ההיא. הסופר הזה יתאר לנו בתארים נאמנים את התלאות הגדולות אשר סבלו היהודים, כי דרשו מאתם מסים וארנוניות יתר מכפי יכלתם.

32v 1290

933/5 (43)

היום י' ה' י"ו שבט שצ"ו לפ"ק הבין עירונים בכאן דען אובירשטן
ראנפט אוברשטר לייטן אמפט¹⁾ בייא הערצוג פן לורענין איבר ווישן אום ד'
אלפי' זהובי' דו ער זול בייא יהודים איין נעמין. אומי אים איין דיקרעט נישקט
זול אלי עקסקוציאן מיט אין פור נעמין. אז אך תכף דען אובירשט רנפט תכף
מיט ניוומי נוראים מיט איין קוואטירן. קהל יצ"ו אויף גיליינט אין צווישן שבת
צו ביצאלין אומי דיא ד' אלפים זהו ריכטיג צו . . . אנוא הבין קהל יצ"ו אין
איינר אייל ניט קענן ערכות מכין וויא מן עש גובה זול זיין נייארט הבין זיך
מ[רצה] גיוועזן דו איין אימליכר בעל בית זול נעבן וויא מן איין איבר שלאג
איצונדרט מאכט, אליינט עש זול איין הלוואה זיין אויף דען נייאן ערך דען מן
בקרב מכין וויל אומי וויא עש על ידי דין אויס נימאכט ווארט זול עש פור
השכנת ווארדן אוב איינר צו פיל אודר צו וועניג נעבן זול עש [אויס]
נימאכט ווארדן.

אה"כ איז רילי נאנגען צום ראש הנ"ל אומי יהודי' ווידר אויף ב' אלפי'
פור וויזין בשם העירונים, דיא עירונים הבין עש ניט גישטיין וואלין דאן דען פשר
צווישן קהל אומי עירונים איז אויף ד' אלפי' זהו גוויזן. הבן קהל דורך יום א'
כ"א²⁾ שבט דורך גרושי השתדלות נוך אלף זהו מוויזן ערלייגן. איז ס"ה ה' אלפי'.
יום א' כ"א שבט הנ"ל הבין עירונים דען אוברשטי וואבל³⁾ אך אויף ה'
אלפי' זהו אויף יהודי' פור וויזין. הוט מן ווידר איין אנדרי נתינה גובה גיוועזן.
וויא דא הינטן דיא נתינות פור צייכנט זיינן.

אה"כ הוט מן גיועהן דו מן ניט גינוגין הבין קאן מיט דער אנדר נתינה
הבין דעש ווענין קהל יצ"ו י' ג' ה' אדר ראשון נימאכט דו מן זול משלים
זיין די אנדר נתינה אז וויא דיא ערשט נתינה אך.

י' ה' ח' אדר ראשון שצ"ו צווישן צווייא אומי דרייא אויער, הבין עירונים
נוך קהל נישקט אומי אין פור גיהאלטין אומי איין ניציגט קהל יצ"ו זולין אלי
וואוך נעבן לסיועת הריקים אלף ר"ט, אודר וואלן אנדרי מיטיל פור נעמין (איז
קיין בישיד פון קהל דרויף גיווארדן⁴⁾).

י' ג' י"ג אדר ראשון הבין עירונים ווידר נוך קהל נישקט אומי אין איין
אנדרי בישיד אן ניציגט זולין מהיום אן כל שבוע נעבן ב' אלפי' ר"ט פור ב'

¹⁾ Lieutenant.

²⁾ Wahrscheinlich hier, wie beim folgenden Datum, Schreibfehler für d. i. 27. Januar 1636.

³⁾ Oberst Webel.

⁴⁾ Soll wahrscheinlich יום ב' heissen.

⁵⁾ Die mit () versehenen Stellen sind von anderer Hand geschrieben.

רענימענט אונ' כל חדש זול מן דען . . . איבר ב' רענימענט געבן ב' ארפי' ר'ט אונ' עשרה פודיר יין (קהל זיך ניקש מרצה גיוועזן).

הבין קהל יצ'ו דורך ר' זעקלי נייבורג¹⁾ אונ' ר' אנשיל אופנהיי²⁾ גשיקט דען עירוני' אויף איין חש[בון] וויא זיא ווארדן אים סך מיט אין צו פרידן ווארדן תקפ'א זהו' ו' צלמי', איז דעם לעטר קרעמיר גילפירט ווארדן וועגן דען עירוני', אויף ר'ע³⁾ גיהייש, יום ב' י"ט אדר ראשון שצ'ו איין פט[קא] דריבר געבן ווארדן. איז יו' ב' י"ט אדר הנ"ל דעם ר"ע אויף השתדלנות געבן ווארדן איין פור גילטי בעכיר, דעם ערן רילי איין חצי טוציט לעפיל.

יום ג' כף אדר הוט מן דעם פפייל בעקיר געבן וועגן פסח מעל איין כסף לעפיל.

יו' ו' כ"ג אדר ראשון שצ'ו הבין עירוני' איין שוטר היריין גשיקט אן קהל אונ' איין זקיתרייא פון דעם אוברישטי לייטן אמפט ראנפט מיט זיך ניברויכט, מן זול אים אן זיהנליך געבן ה' מאות ע"ה זהובי', אז מן תיכף ער ליגן מוויק, הוט מן ה' מאות זהובי' אויז שטרומרש יין מעות גנוסין דרצו.

יו' ד' כ"ח אדר ראשון הוט מן וועלין געבן דעם ר"ע מעות הוט עש ניט נעמין וואלין הוטש ווידר אן זעקיתריא גיוויק, אונ' ב' פעמי' שוטר דעש וועגן הינן גיהבט, לעת ערב איז דער זעקיתריא היריין קומן אונ' מקבל גיוועזן אלף זהובי'.

יו' ו' ר"ח אדר שני, הבין הפרנסים מענדלן⁴⁾ אונ' דוד אופנהיי⁵⁾, גומפיל שמש⁶⁾ מיט גאנגן, גילפירט עירונים אן געלט קס"ה זהובי' י"ב פין וחצי, אן פור גילטי בעכיר אונ' גלעזיר פים י"ט מרק י' לוט דיא מרק ט' טליר טוט רס"ד זהובי' י"ד פייג, אן ברוך פור גילט ג' מרק י"ג לוט וחצי, דיא מרק ח' טליר טוט ט"ו זהובי' וחצי רביעית זהוב, איז ס"ה ד' מאות ע"ז זהובי' י"ג פין ו' פשיטי'.

באותו פעם הוט דען עירון פולץ בשם עירוני' קהל פורגיהלטיין אונ' אן ניצייגט אין דער פאר שטוב, דו מן זיך זול גיפאסט מכין אונ' געבין אלי וואך ב' אלפי' זהובי' אונ' זול גירעכניט ווארדן פון דעם כ"ה נובעמבר ווש נון צום הויף שטאב גיהערט זול איצונדרט ניט גימעלט ווארדן.

יום א' ב' אדר שני הוט מן קהל יצ'ו ווידר בישקט אונ' ר"ע פולץ אין פור גיהלטיין, זיא זולין שריפטליכי חשבון ברענגן וואש מן אן געלט אונ' וואר געבן הוט, אונ' היום מושטיין עירוני' כמה אלפי' געבן דער הלבין זולין זיך קהל מיט געלט גיפאסט מכין, דאן וויא מן זיא פרעסין ווארט, זא וואלין זיא קהל אן פרעסין אונ' די פראטאי . . . אן מיט אין פור נעמין.

¹⁾ Vgl. Sammelband III S. 26 Z. 31 u. IX S. 21.

²⁾ Vgl. das. III S. 27 Z. 27 u. IX ibid.

³⁾ ראש עירון.

⁴⁾ Vgl. das. III S. 16 Z. 25 u. IX S. 16.

⁵⁾ Vgl. das. Z. 35 u. IX ibid.

⁶⁾ Vgl. das. III S. 15 Z. 12 (IX S. 15 falsches Datum).

י' הנ"ל הבן עירוני איין ביט בריב אן אובירשטן וועביל גישריבן מן זול
אין מאה ריקי' אונ' בינעבן דיא אופיצירן צו געבן דו זיא יהודי' כופה זיין איר
נעלט צו געבן, איז איין העתקה דא מכתב ההוא.

י' ג' ד' אדר שני הוט זיך דער ראש מרצה גיוועזן אין דיא ריקים צו
געבן אונ' הבין עירוני אים איין דיקרעט איבר געבן אויף ה' אלפים והובי' דו
מן אויך הוט מוזין דען דיקרעט, יעקב¹⁾ אונטר שרייבן בשם הקהל, זא הוט מן
צום דריטן מול מוזן די נתינה אויף היבן דען ראש צו ביצאלין.

י' ו' פורים שצ"ו לפ"ק הוט מן דעם זעקסטריא בשם עירוני געבן אויף
דיא י"ב מאות זהו דיא מן אין אין שאצונג הייב איה ג' מאות ר"ט, הוט קוויטונג
געבן אויף דיא ג' מאות ר"ט אונ' דיא אלף זהו אונ' הקעיה זהו דיא ער מקבל
גיוועזן בשביל העירונים כנזכר לעיל בראש הדף.

יום ב' י' אדר שני שצ"ו הוט קומיסריא פול פשרה גימאכט מיט קהל יצ"ו
מהמת פיזירטן תבואה אין דער גס היט מן אים מרצה גיוועזן תשעי' פור דנן,
הוט מן פון בעלי בתים נוך צעטיל נוך דיא ערלי' פיזירטן הבין אויף ניהובן חצי
רביעית מכור, איז יום ג' אונ' יום ד' י"ט אדר שני גיהולט ווארדן ס"ט מלטי'
י' א' כ"ג אדר שני ווידר ט' מלטיר אויף דעם ברייט הווי גיהולט ווארדן.

י' ה' כ"ז אדר הוט דער פפייל בעקיר ריקי' גיברוכט אין דוד בית אונ'
אין גימפלש בית, הוט מן מוזין נוך געבן י"ב מלטיר, איז אויז דעם מעשר גינזמן
ווארדן אונ' איין טייל אויז דעם חצי וירלינג דען מן ווידר נוך דעם פיזירר
צעטיל אויף היבט.

י' א' כ"ג אדר שני זיינן ב' ועלד שרייבר היריין קומן בשם הועקסטרייא²⁾
ווייש, הוט מן אין געבן מוזן אן אב שלאג דען י"ב מאות זהו דו מן עירוני
שאצונג נעלט חייב איה, שצ"ג זהובי' בינעבן דיא ג' מאות ר"ט דיא דער זעקסטריי
ווייש זעלברט אס פורי' אן גינזמן הוט, איז ס"ה תתמ"ג זהו, הבין דיא ועלד
שרייבר קוויטונג דרייבר געבן.

עוד הוט מן י' ג' י"א אדר שני דעם סיניאר³⁾ אין ביא זיין פולץ אונ'
ר"ע קארניליוס אין דער אוידענין געבן אן אבשלאג דען י"ב מאות הנ"ל איין
קוויטונג פון פפעניג מיינשטר פון שפיאר, דו קהל פור עירוני אויז געבן צ"א מלך
טליר וחצי, עי' חצי ר"ט מויגה דעם וועניל שלוח דער דען חילוף גימאכט הוט.
יום ב' כ"ד אדר שני שצ"ו זיינן השתדלני הפרנס כהר"ר יעקב גינץ שיי
וכהר"ר עקיבא⁴⁾ שיי אנוועק גירטן אויף דער פושט נוך היילברון צו.

יום ב' כ"ד אדר הבין ר' שמעון אונ' אייזק גילפרט דעם רענימינט שולטין,
פון ראש וואביל אן דער נתינה ה' אלפי' זהו דיא מן מרצה הוט גיוועזן י' ג'
ד' אדר שני, י"ט מאות ארבעי' זהו.

י' ג' כ"ה אדר הוט מן דען ראשי' בכלל אצל הראש וואביל גילפרט דו
כסף בערך ב' אלפים איז נוך ניש נחשבנת.

¹⁾ Jakob Ginz oder Günzburg; vgl. unten und Sammelband III S. 17 Z. 14.

²⁾ Sekretär.

³⁾ Signore.

⁴⁾ Vgl. Sammelband III S. 17 Z. 36.

יום ד' די ניסן הוט מן דען רענימענט שופט ביצאלט דו עש צו זאמין ה אלפי איז, ביו אויף חמשי זהו איז מן אים חייב בליבן איז אביר דעש רענימענטש שופט זיין זילבר נוך ניש גירעכנט, דיא חמשי זהו אך ביצאלט ווארדן.

י' ב' כ"ד אדר שני הבין עירוני דעפוטירטן פולין אולמר קלימינוט ווידר נוך פרנסי גישיקט אונ' איין השבון פון אין ביגערט, זא הוט מן איין השבון גיברויכט אל דו מעות דו בקרוב איז דען ראשי אירנט וועגן אונ' אך אין זעלברט גיגעבן ווארדן, בתוך הדברי זיא גיזנט מן זול נוך מ"ד אלפי געבן קושט שון ד' פעמי מאה אלפי זולין דו שביעי פון מקום געבן, השיבו הפרנסי דוד יעקב ר' מיכלי (מיר קענין ניש אונ' געבן ניקש ווייטערש, הבין עירוני בתוך הדברי גידוכט ווארום מאיר הוניק זיין בן ניש זיין איין קויף געבן השיבו זייא ניש עירון היא, הבין זיא משיב גיוועזן, ווער אין הייש אנוועק ציהן ווען ער ניש אב גיקויפט ווער דער לייב אייגן שאפט וועגן, דורך קיינר קיין קינר אנוועק געבן ביו ער גיקויפט ווער, השיב יעקב, מיר גישטיין דיא לייב אייגן שפט ניש, איז אך אנזא ניש טיישט, בתוך הדברי הבין יהודי מזכיר גיוועזן וויא ר' יעקב אנוועק זיין, השיבו ווער אין הייש אן רשות דער עירוני אנוועק ציהן.

י' ד' כ"ו אדר שני הבן עירוני ווידר איין שומר היריין גישיקט מן זול אין נוך פורמיטטג ברענגן אויף השבון ה' מאות זהובי השיב דוד פ"ה²) מן קאן קיין געלט גריגן אונ' ווישן קיינש צו גריגן מיר קעגן ניקש געבן.

י' ה' כ"ז אדר שני הבין עירוני נוך פרנסי גישיקט זיין קומן דוד ר' מיכל יעקב יהיאל³), הוט איהנן פור פורניהלטן מן העב אין אופטר מול פור גיהלטן אונ' איין גיציגט איר זולט דו שביעית פון מקום געבן, זייט אלצייט ארבעי אלפי ויותר חייב, דער הלכן זולט איר נוך היום ב' אלפי געבן אונ' מחר ווידר געבן ב' אלפי, וואו ניש הב איך ביפעלך אייך צו תפסן, זיא משיב גיוועזן מיר קעגן ניקש געבן איז ניש מיגליך מיר זיין דעם וואביל נוך חייב, לסוף הוט ער ר"ע גיזנט איך זול אייך אלי ה' תפסן זונדר ב' ווידר היימן צו שיקן, נון זיין ניש מער אז ד' קומן, וויל איך דוד ווידר היימן גיין לזיון, אונ' דיא אנדרן גיתפסת.

י' ה"ל הוט דער פפיל בעקיר ריקי גיברויכט אין דוד בית אונ' גומפיל בית, וועגן דיא י"ב כור דגן דיא מן חייב איז אן דען צ' כור דעם קומיסריא, אונ' גומפיל וועלן אין אייזן שליסן לזיון.

כהיו י' ו' כ"ח אדר הוט מן זופליצירט אן עצה וועגן דו זיא פרנסי גיתפסת הבין, איז דער בישיד דרויף ער גאנגן, בוו השעה מכין עירוני איין זופר ליקאציאן אן אובירשטי ראנפט דו מן עירוני ריקי פור פולגן לזיון יהודי צו פרעסין, אונ' דער ראנפט איז ניש דיא גיוועזן גיארט צו שפיאר, זא איז מן צום אובירשט וואכט מיינשטר גאנגן, זא הוט ער דיא איבר ווייטונג פון עירוני גיוויון, אויף ד' אלפי שציג זהו וואל זיא דעם הערציג ברענגן, וואל דוך דו בעשט דר

¹) Vgl. Sammelband III S. 14 Z. 29.

²) פרנס החדש.

³) Vgl. das. III S. 19 Z. 16 u. IX S. 18.

בייא טון, לעת ערב איז דער ראנפט קומן, למחר אם שבת קודש איז מן צום וואכט מיינשטער ווידר גאנגן הוט ער גיזאגט העב געשטרן מיט דעם הערציג גירעט אונ' דיא איבר ווייונג גיוויין, הב ער משיב גיוועזן וועל ניקש מיט יהודי' צו טון הבין, וועל ניקש פון זיא איין נעמין, וול דוך דיא איבר ווייונג בייא זיך הלטן ביז דער ראנפט קומט, ער זייא געשטרן קומן מן וול צו אים גין, אלוא הוט מן אם יו' ר' איין ופליקאציא אן הערציג מכין לווין אונ' אם שבת קודש אן געבן, דער הערציג זיא תכף דעם ראנפט איבר געבן, איז מן בייא דעם ראנפט גיוועזן, אונ' אין דעם דו יהודי' זא בייא אים זיין איז רילי אנזיין גילופין אינש חדר אן רשות אונ' זיך זער דער בלאכט, אונ' ר"ע אונ' אולמד נוך קומן, זיין יהודי' הירויז קומין אונ' אויף גיווארט ביז זיא אנוועק גיוועזן, הוט ער מבטיה גיוועזן, דיא איבר ווייונג ניט אן צו נעמין אונ' עירוני' אך קיין ריקי' צו געבן.
(כאן חסרו איזה דפין)

י' ג' ח' אייר הוט וואביל גישיקט נוך פרנסים אונ' אינן פור גיהלטן, דער ווייל דיא קצבי' יהודי' חייב זיין פור אוקסן ג' מאות ר"ט דעם פרונקן. (יש אומרי' ער וואביל העב הלך דראן) אונ' קצבים הבין דעם הערציג פלארענין דיא אקסן געבן, הוט זיא דער הערציג אן עירוני' גיווישן וולן זיינט וועגן דיא ג' מאות ר"ט צאלין, אונ' עירוני' הבין אויף פרנס' גיווישן מן זייא אין הייב, זולינש ביצאלן, דער האלבן וול מן אין ביצאלין, וואו ניט וועל ער תיכף ריקי' אין דיא גס שיקן, גלייך דעם אובירשט וואכט מיינשטער ביפולין, הוט מן מחט' יראת הריקי' מוויין פור שפרעכען קהל יצ"ו גוט צו מכין אונ' תכף ראש הבית ב' ר"ט אויף גיהובן דר צו, זיינן יו' ב' י"ד אייר גיצאלט ווארדן, זא הוט מן קצבי' פור גינומין, הבין ח"כ¹⁾ געבן אונ' אן בני ישיבה גישטעלט איר טענות אב צו הערין דער געגען ווש נון בני ישיבה דרויף ערקענט וואלן זיא נוך זעצן.
י' ר' י"א אייר בהשכמה צו תהילים קאם דער טער מיט ד' קאפראלא²⁾ ב' פון ראנפט ב' פון וואביל, אונ' תכף אין דוד פרנס החדש בית מן וול אים י' פודיר יין געבן פור דיא ב' ראשים, דיא נכט דער פור סמוך ללילה הוט דער ר"ע עו אן גצייגט, למחר תכף דו דרויף, איז מן צום ראנפט גאנגן, ער זייני ב' קאפראל הולין לווין, ער בינער קיין יין פון יהודי' ניט, זא איז דער טער צום וואביל גאנגן אונ' זיין רשעת גרעט הוט ער יהודי' גיזגט וויל דער ראנפט זיין שענקן בין איך וואל צו פרידן, וויל אביר מיין וויין פון אייך הבין, ביני ביני הוט דער קומיסריאן צו עירוני' גישיקט וולין יהודי' צופרידן לושן מיט וויין וכל דבר, זיא אביר ניקש דרויף געבן אונ' שיף הניזוכן³⁾ קומן בשם העצה מן וול נוך י"ג פודיר צו דען ז' געבן, מן הוטש ניט וועלין טון אליין דיא ג' פודיר וחצי דעם וואביל הוט מן צו אנגדר גיזאמילט, לסוף הוט שיף הניזוכן עירוני' ריקים מיט גיברוכט עש וועל בכה אין קעליר אונ' אן גיהובין אן ווסמן בליין⁴⁾, ער זיין בית

¹⁾ חקיעת כף.

²⁾ Korporalen.

³⁾ Schief Hannes'chen.

⁴⁾ Vgl. Sammelband III S. 14 Z. 25 und IX S. 14.

צו נישלאסן, הבין אים דען פענשטער לאדין אויף ניברוכן, זא האט זיך דער קווארט אין דער גס דריין גליגט אונז נישט ליידן וועלן דו דיא איין כח טונן, ביני ביני איז דער קומיסריא אונז אך דער דאלבורג צום ראנפט גאנגן אונז בדיעה גיהבט דיא ריקי בכח היגיו צו שלאגן, הבין די עירוני איר ריקי הולין להין, וויא מן שולין גין וועלן קאם דער טער ווידר מיט איין קאפיטין אונז י"ב ריקי פום וואביל אין דוד בית מן זול דעם וואביל דיא ג' פודיר וחצי יין געבן, יהודי גיונט, מן העב זיא דוך הייט געבן, לסוף דער טער מודה גוועשט זיא העטן אין אין דאז קאמס ניפירט העטן גימיינט וואלן ביא יהודי נוך ג' פודיר וחצי הירווי ברעסין, דער קאפיטין ברונו גיווארדן איבר טער דו ער אין מיט שקרי ביריכט האט אונז חכה מיט די ריקי היגיו גאנגן.

יום ש"ק הבין עירוני ווידר שיף היגיון בדרך בקשה נישקט מן זול אין דוך דיא ג' פודיר וחצי נוך געבן, קהל עש ביז י' א', י' א' דער קומיסרי היריין נישקט קיין טראפן צו געבן, זיין עירוני צו אים גאנגן אונז גיבעטן ער י' ב' ווידר היריין נישקט מן זול אין ב' פודיר געבן הבין עש אך טון מוויין.

י' ב' י"ד אייר זיין עירוני אויז דעם עצה בית איר פלאקירונג¹⁾ אויף גיטון ווארדן אבר למחר דעם ר"ע ריקי אין בית גליגט אונז אין דריין משמר גיוועזן נישט דורפן אויז גין אז וויא איין הפוס אונז ניקלים וואלטיד ביא דעם ר"ע ... אונז רילי אין זינס בית ג"כ אנזא אונז יורדיו ביא אים, אונז דער רוש עירון ג"כ אין זינס בית.

יום ו' כ"ה אייר זיין דיא עירוני אויז פרייא גאנגן ווידר אונז לעת ערב ג' אויער דער ראש עירון קארניליוש אין זיין נארשין אין ביא זיין רילי, נוך פרנס' נישקט אינן אן גיצייגט, זולן ווידר ה' אלפי זהו געבן, פרנס' ניקש מרצה גיוועזן, אס ש"ק האט זיך דער ראש ראנפט געגען חיים ורנקבורט עטווש מראה פנים גוועשט אז ווען ער יהודי יוא וואל איין געמין מיט איינר איבר ווייונג זא איז מן י' א' צו אים גאנגן אונז גיבעטן האט נישט רעכט יוא גיונט, איז אפשר אויף עטווש אויזין גיוועזן, זא האט יעקב פרנס דען זעלבן גנצן יום בבית הערציג אויף גיווארט דו עירוני ניקש ערלאנגין מעכטי ביא אים, אז אך רילי קומן איז, האט יעקב גיויהק, איז נישט פור קומן, זא האט מן דען דלבורג ער בעטי איז צום ראנפט גאנגן אונז יהודי הלבן גיבעטן אין מבטיח גיוועזן וועל זיא נישט איין געמין, לעת ערב איז דער הערציג אנוועק דעם טלך אנשניגן זול נוך צו וולירשטיין זיין, י' ב' איז מן ווידר צום ראנפט גאנגן, ער מבטיח גיוועזן וועל יהודי נישט אן געמין אונז עירוני קיין ריקי צו געבן וויא זיא פון אים גיגערט הבין, דער הערציג העכש אים אך אנזא ביפולין, אליין דער וואביל מעכט זיך יוא מרצה זיין אונז יהודי אן געמין זא מעכט וואביל מעות גרינן אונז ער נישט, דו מעכט אין יוא פיר דרישין, זא איז דער דלבורג צום וואביל אך גאנגן אונז וואביל אין אך מבטיח גיוועזן נישט אן צו געמין, אונז דער ראנפט עירוני איר איבר וויישונג ווידר נישקט וועל מיט יהודי ניקש צו טון הבין, זיא זולן אין צאלין, זא האט קהל איין מוסכם

¹⁾ Blockierung.

נימאכט, יעקב אונ' ווייבש אושטהובן¹⁾ צום מלך צו שיקן, זיא ויך אן גערישט
 מחר י' ג' אויף צו זיין, למחר י' ג' הוט מן צו טון גיהבט דו מן מאה טליר
 ניואמילט הוט צידה לדרך, איז כל היום דרויף גאנגן, ביז ד' ריח סיון בהשכמה
 הבן עירוני אירי ריקי ווידר גישיקט אין דיא רחוב אונ' דיא פפורטן פלאקירטי²⁾
 דו קיין ב' אין יוצא, אום ד' ח' אויער הוט שינמן גישיקט נוך פריישבך, דא ער
 קומן איז אים ביפולין צום מיל³⁾ צו גין אונ' אן צייגן, איז עבין מיל דיא
 נכט דר פור פון שפיידר קומן, דען יום ו' שעכר הוט ווילמרוט נוך מיל
 גישיקט זול צו אים גען שפיידר זא הוט מן אים דיא וופליקאציען אן מלך יריה
 מיט געבן, אונזר זכין בעשר מחזק צו זיין, הוט אין אביר ניט צו שפיידר אן
 טראפין דען ווילמרוט⁴⁾ גם יעניראל נאליש זיינן אס שבת צו נאכט אנוועק דעם
 מלך גען ווילרשטיין אנטגעגען, אס שבת הוט בול איין שליה מיוחד צו מיל
 גישיקט וועגן דער וויזונג איין כתב אן מיל גישריבן אונ' איין כתב אן ווילמרוט
 גישריבן וויא עירוני ניקש אויף זיין ציווה געבן אונ' ווידר ה' אלפי היישן, זא
 הוט מיל דיא כתבי דעם ווילמרוט נוך גישיקט אונ' אים דער ביא גישריבן
 וועגן ב' דעש בעשט ביא דעם מלך יריה צו טון, נון דא מיל אונזר פלאקירונג
 גיהערט תבא צום בול גאנגן אונ' אין מזרז גיוועזן זיינן כתב אונ' ביפעלך נוך צו
 קומן, אונ' מיט אנדרר צום דלכולגר גאנגן, טיט ווילנדורף זיין נוך ניט היא, אונ'
 תבא אלי ג' צום ראנפט גאנגן וואביל אונ' אן הין ניברוכט, זא הוט וואביל תבא צום
 דלבורגר גיזנט, ברודר הב איך דין דין דורך דען קווארטן⁵⁾ ענטביטן איך
 וויל דעם קומיסרי געבן ריקי זא פיל ער וויל אונ' זול זיא היגיוו שלאגין אונ'
 אויז ציהן, אנזא הייבט ראנפט אן, ברודר ניט זא שטרענג וואלן דרויז רידן, הבין
 נושא ונותן מיט אנדרר גיוועזן דיא ראשי אונ' דער דלבורגר אונ' מיל אונ'
 קומיסריאן, ביני ביני איז מיטטג גיוועזן, איז איטליכר צו זייר אכילה גאנגן,
 לאחר אכילה זיין זיא ווידר גאנגן הוט עבין דער וואביל וואלן אנוועק דייטין, זא
 זנט דלבורגר צו אים ברודר ווער ווארט מייני יודין העלפין, הוט וואביל משיב
 גיוועזן ברודר איך הב שון איינס קאפיטין ביפולין מיט דיר צו גין אונ' ריקי
 זא פיל דוא ווילשט, לסוף זייני זיא צום ראנפטן ביחד קומן אונ' נושא ונותן
 גיוועזן, הבין נוך דעם ריע גישיקט זול צו אין קומן, ער ווידר אנטבוטן זייא עצה
 קען ניט אב קומן, דוך וואן עס נוט זייא, זא וואל ער קומן, זיא ווידר גישיקט
 וואן ער ניט קומן וויל זא וואלן זיא צו אים קומן, הבין עצה תבא איר טלומר
 אוישוואלד⁶⁾ גישיקט אונ' זיין בקשה ניטון, פור הוף⁷⁾ ניט דו מן אין דיא מיטיל
 נעמין וואר, דיא ווייל דיא יודין מיט לייב אונ' נוט דער שטט פור האפט אישט,
 זא היבט דער מיל צו אים אן בפני הראשי מן גישטייט ניט איין קאר, עש

¹⁾ Vgl. Sammelband III S. 16 Z. 28 und IX S. 16.

²⁾ blokirt.

³⁾ משנה למלך?

⁴⁾ Wallmerode (war Kriegskommissär).

⁵⁾ Garde.

⁶⁾ Oswald.

⁷⁾ Verhoff.

שטיט דרינן דען איטערעוירטן ניקש בינומן, וואן ווא אנוא פור פארין וואו וועלטן
 ווא איר אינטרעוירטן, ווא נאם דער דאלבורגער דען ביישייד דער מהקיסר
 זול ניפערטיגט ווארדן אונ' זנט צום עירוני' מלומד וויא ווארט אייך דו שמעקן
 וואן דו רעכט פור פערטיגט ווארט זיין, וויר ווארן אייך וויישן ווער איבר יהודי'
 צו גיבטן הוט איר אודר מיר, לסוף ווער דער שלום ער זול עירוני' זיין זול
 דיא ריקי' אב הולין אודר ווארדן עטווש אנדערן ערפארין, געגן ג' ד' אויער
 הבין עירוני' איר ריקי' אב הולין לוויין הבין דען יום פור צערט י"ג ר"ט מן הוט
 אין מוזין איטליכס אפילו דען ריקי' דיא ווא אונטר דער מינין ביהלטן הבין,
 איטליכס איין ליט' כשר ב' ליט' להם ב' מרות יין געבן, אונ' ד' קאפראל אונ'
 ועלר וואביל¹⁾ כפל — יום ד' ר"ה סיון לעת ערב איז יעקב מיט אייוק בן
 מענדלן אונ' שעל²⁾ ר' אהרן³⁾ צום מלך יר"ה אונ' הבין אייער זופליקאציאן
 למלך יר"ה אויף גלחות אונ' יהדות מיט גינומן, אונ' עירוני' הבין איר מלומד
 קליימוס אונ' מרשטאליר אך הינויף צום מלך גישיקט — יום ב' כ"ג סיון איז
 יעקב ווירד קומן.

י' ראשון של שבועות זיין דיא וואבילישי רענימענט אנוועק גיצונין אויף
 שפיאד צו.

י' ו' י' סיון איז דעש הערציג פלארענין זיין רענימענט אך אנוועק גיצונין
 אויף שפיאד זיין און גיפער ב' ג' מאות אים מקום בליבן.
 דער ווילט לעדיר קרעמיר הוט פליטה גימאכט, הבין עירוני' דען ראש
 אויף קהל פור ווישן ג' פעמ" ס' ר"ט מוזין דעם ראש געבן וועגן לעדיר קרעמיר
 וואוכן געלט פור קווארטיר.

י' ב' כ"ף הבין עירוני' הבטמן מן אויף יהודי' גיוויין עטליכי חולין להם
 זיין צו געבן, הוט מן אין מוזין געבן פור ג' ימים ו' מאות ליטרי' לחם אונ' יין.
 י' הג"ל הוט הבטמן . . . עירון פולין ריקי' אינש בית גישיקט מחמ'
 ער עירוני' ז' כור דגן גלייך (?) פור לנג, ער פולין דיא ריקי' אינש פרנס החדש
 בית גישיקט אונ' איין דיקרעט מעצה יהודי' זולין ווא ביצאלן, הבין מוזין ע"ז
 זהו דר פור געבן.

י' ה' אונ' י' ו' ווירד בכל יום ב' מאות ליטרי' לחם געבן אונ' יין.
 י' ב' כ"ז סיון ווירד ב' מאות ליטרי' לחם געבן מעי' דר פור אונ' יין.
 י' ג' י' ד' י' ה' ר"ה תמוז בכל יום ק"ן ליטרי' לחם געבן.
 י' ו' ר"ה י' ש"ק ווירד מעות פור לחם בכל יום ק"ן ליטרי' געבן.
 י' א' י' ב' י' ג' געבן ג' כור קמח.

י' ג' י"ב תמוז שצ"ו דיא זלפי קווארדיי' דורך קמיר שליח אן גישלאגן
 אונ' לעת ערב דוך לסיועת הפולאקן מוזין ה' מאות כ"ה ליטרי' לחם געבן הבין

¹⁾ Feldwebel.

²⁾ der schielende.

³⁾ Vgl. Sammelband III S. 28 Z. 26 und IX S. 23.

⁴⁾ Sauvegarde.

פור גיונט מוז ט"ו אלפי ליטרי געבן, וול קהל אלף ליטרי דרך הלואה הערגבן, וול אין ווידר ביצאלט ווארדן, זא הבין זיא משקר גיוועזן הבין נורט ה' אלפי ליטרי וולין געבן, הבין עש הכל ווידרנריגט יהודי דוך ניקש ווידרגעבן.

י' ש"ק פרי פינחס י"ו תמוז שצ"ו הבין עירוני היריין גשיקט ב' יונגי עירוני אונ' ב' כופרי אונ' אויף גישריבן אלי בעלי בתי אונ' אירי נשים אונ' אירי קינדר דיא י"ב שנים אלט זיין אונ' משרת בהור פלצול אפי געשט אונ' נכריים דיא היין וואנן.

י' ב' כ"ה תמוז עירוני ווידר גיהיישיין כור תבואה א' אום¹⁾ יין בכל יום גיהיישיין אפי לשעבר, מן זול אים מחר תשובה זנין.

י' ג' כ"ז תמוז הבין עירוני ווידר נוך תשובה גשיקט, אין משיב גיוועזן מן קען נישט מער געבן, הבין זיא לאחר חצות בלעטין גימאכט אונ' עטליכי ריקי אין ריא רחוב לאזירט איז מן צום קומיטאנט²⁾ נאנגען אונ' אים ניקלאנט, ער תכף זיא הולין לוויין.

י' ד' זיא ווידר בלעטין גימאכט אונ' פור מיינט קומיטאנט צו איבר ריידן אין ריקי געבן איז נישט גישעהן, אום ד' אויער דער פפיל בעקיר מיט שלוסיר אונ' זק טרעניר ריקי פור לייט³⁾ קומן וואל כ"ף כור דגן הולין בבת איז אך דורך קומיטאנטי ועלד וואביל גיווערט ווארדן.

י' ה' איז דלבורגר מ"ל ורייטבך ביא זמין גיוועזן אונ' פרנס⁴⁾ ביא אינן אונ' דען קומיטאנט רופין לוויין אים דיא כתבי גיוויזן, הוט ער פור היישיין קיין כת לנמרי צו ליידין פון עירוני ביז זיא אנדרי כתבי מעכטי ברענגן, אונ' פרייטבך דען עירוני איין כתב מקיר⁴⁾ אינונירט⁴⁾.

י' ו' ב' ג' אב דען ועליגמן בן מענדלן פרנס צום מלך גשיקט אונ' אן אין ופליצירט זול נישט אויז קיר"ה כתבי גיין אונ' דען עירוני נישט כתבי אויף ב' געבן.

איז ווידר קומן י' ד' י"ב אב אום ג' אויער צייט, זייא דעם מלך ועלברט לידו קומן.

י' ז' ד' אב דיא קומיסרי גיועשן אונ' יהודי אין איין צעטיל געבן וויא פיל הויזניועש אין דער גס זיין אונ' אלי ערכות אין דער גס אויף גיהובן צו זייהן ער כמה יניה (so) בערך.

י' ח' ז' אב איז הגדה קומן דו קומיסרי בול איין בריב וולימרוט צו גישריבן אונ' זיין בידונקן גיועצט יהודי דו י"ד ט"ו חלק אים טקום צו געבן לסיועות המלהמה, וועלכש ב"י פיל צו שווער גיוועזן ווער, אונ' הוט עש גיטון בלא ידיעת חברו קומיסרי מאלצי, אונ' יעגר זיין רצון נישט דער ביא גיוועזן אך נישט אונטר חתמנט, זא הוט מן תשעה באב בהשכמה ליב אופני צו וולימרוט גשיקט מיט איינר ופליקאציאן, זיין פסק נישט אן צו נעמין אונ' נישט פור נוט

¹⁾ Ohm.

²⁾ Kommandant.

³⁾ Fuhrleute.

⁴⁾ insinuiert.

הלטן, איז יי' יי' אב ווידר קומן, איין כתב אן בול זול יהודי אין שוץ
הלטן אויף בעשט, אונז דיא קומיסיאן נימן, רירן גיארט דעש קיר"ה כתבי
נוך צו זעצן. דאס איז יי' אב איז יעקב תופס ווארהן.
יי' גי' כיה אב ויין מענדלן אונז ר' מיכל גען מעץ אונז כתבי מיט גינומן
זול דער הנמן חתמן לקיר"ה שיקן, כאותו יום לאחר חצות עירוני קהל
ווידר לחם ויין גיהיישין, איז אביר בתיקן בליבן, ויין יי' ו' הירנך ווידר קומן
אונז הכתב ברצונם גיברוכט.